

Félpercesek

(Örkény István 100. születésnapjára)

Macskajátékok

Meddig él egy macska?

Kormos Sámuel a neve. A fülétől a farkáig fekete, és zöld a szeme. Kandúr volt valaha, egy szál ősz bajsza van.

Nem Samuka-korában ismertem meg. Próféta nevét sem én adtam neki. Kormos Sámuel az építész szomszédom árvája. Kapcsolatunk elveim ellenére bontakozott, mert babonás vagyok, és lenéztem a cicákat, bármit is mondott Ottlik Géza róluk, bárhogyan is szereti őket Pomogáts Béla.

Skót juhászunk életében Samu a kerítésig sem merészkedett. Boldogult úrfi korában a szomszédék leanderes udvarán, a medence szélén napozott. Aztán egyszer csak várt a kapuban, üldögélt a teraszon, beóvakodott a kutyaházba, és lapos pillantásokkal közölte, hogy átköltözne. Napról napra gyöngült bennem az ellenállás, aztán megkedveltük egymást. Hol van már a kopott, kivörösödött bunda! Fényes, koromfekete a szőre, ahogy szalad, szinte a föld fölött jár örömében. Válogat a kendermagban, egy kiskirály se él jobban. A maga módján udvarolgat is. Félrenéz, hadd falatozzon az a kis fehér cicus.

Hazafelé jövet a házunk közelében elgázolt, útszélre dobott fekete cicát vettem észre. Kikászálódttam az autóból, nyeltem a könnyeimet. Semmi kétség: az enyém. Egy kockás takaróval letakartam, kilógott a farka. Hazaindultam macskakoporsóért.

Hátranéztem, a kockás takaró ott hevert az úton, nem lógott ki alóla semmi. A szerelem legyőzte a halált, mert a kapuban ott nyávogott Samu, a garázstetőn meg a kis fehér barátnő nyújtózott, és közben Lackfi János költeményét doborolta: „Este a cica /vágynak pasira...” Samuel fölnevezett rá, rám is vetett egy pillantást, aztán annyit se mondott, hogy kukk vagy murmuka vagy nyáú, csak sarkon fordult. Tele önbizalommal, himbálódzva indult a garázs felé, mint egy pannon puma vagy egy kandúr balerina. És mintha hiányzott volna már az az egy szál ősz bajusz. Csermlényi Viktor macskában – gondoltam, az a kis szégyentelen meg Paula. Én meg a féltékenykedő Orbánné vagyok, aki majd várja vacsorával.

Meddig él egy macska? És meddig kandúr a kandúr?

Utóirat

A macskám esténként kaparászik az ajtón, beengedem. Amióta hozzám költözött, fokozatosan vette birtokba a lakást. Először csak összegömbölyödött a lábtörlőn, rémülten nézegette magát az előszobatükörben, le-föl sétált a fara-

gott konyhaszekrény peremén. Végül beslisszelt a szobába, odaült az íróasztalhoz, lépegetett a számítógép klaviatúráján. Írni kezdett. Tévét is néz. A filmekben is szereti a madáracsicsergést. Aludni a könyvespolcon, a művelődéstörténet mögött szeret. Az ötödik kötet után kilóg a farka. Kultúrmacska.

Rettegek az ajándékaitól. Pedig a legfinomabb falatokat nekem hagyja meg, a vadgalamb mellét leteszi az ajtó elé, Lázár Ervin kedvenc gyurgyókáját meg a papucsomba. Végül kapott egy csengős nyakörvet. Másnak csengős báránya, nekem csengős macskám. Vadászott, óvakodott, csilingelt, vihogtak a rigók. Két hét se telt bele, elege lett az egészből, leszerelte a csengőt, mint Berzsián.

Kormos Sámuel most nem kaparászik, hanem dörömböl. A szájában kisegér, még él. Kidobom egerestől, szidom, mint a bokrot. Sikítózom is. Pedig meg kellett volna veregetni a vállát. Se szó, se beszéd visszaköltözik a szomszéd udvarra, ahol árván maradt. Üldögél kedvenc helyén, a medence partján, a leander alatt. Hátra se néz. Éhes lehet, delet harangoznak már. Én meg magamra maradok a helyzethez illően nagy gondolatokkal. Samu más, öntörvényű, szabad lélek, büszke és sértődékeny. Ha kóborolni támad kedve, lelép, de a maga módján szeret.

– Cicám – kiabálom –, tálalva van. (Úgy szólítom, ahogy akkor, amikor még a nevét se tudtam.) Egyébként is, mi Sámuel, se mancs, se láb, se nyávogás! Mintha nem is hallana, de sompolyogva elindul, lazán átdobja magát a kerítésen (ki mondaná, hogy 15 nyarat látott), máris puhán dörgölődzik a bokámhoz. Elfelejttem a tépett vadgalambot, a halott gyurgyókát, a következő egérré meg nem akarok gondolni. Bár nevelésem eredményeként mintha elszaporodtak volna pincénkben az egérek. Sámuel gyakran kapott nyers csirkemellet, májat, és egy kicsit hanyagolta őket.

A levelesládánkban nem ok nélkül ezt találtam a minap:

„Hozott szalonnával egérintást vállal doktor Varsányiné.”

A számítógépemen meg megjelent: PS. „Ugyanezt Kormos Sámuel szalonna nélkül is!”

Példázatok

1.

Egyszer volt, hol nem volt, valahol messze keleten volt egyszer egy kis szabó és egy szegény suszter, a komája. Összejártak, beszélgettek, vodkáztak, üldögéltek, de a szabócska keze járt közben. Öltögetett, fércelt. A tű hol a kezében, hol a szájában, hol meg a mellette lévő újságba szúrva. Ám nem a mesében vagyunk, hanem Szolzsenyicin betűrengetegében. Az újság a Pravda, a Pravdában a vezér képe, és a szabócska a tűt éppen a szemébe tűzte. Ettől kezdve aztán gyötrődtek mind a ketten.

– Vajon észrevette? – rémült meg a szabócska.

– Provokáció is lehet – nyilalt a suszterba.

Summa summárum addig szenvedtek mindketten, amíg feljelentette komáját a suszter. Ettől kezdve a szegény szabócska a GULAG-szigetcsoport egyikén élt, éldegélt, amíg csak meg nem halt.

2.

Az iskolai kórus feláll, felhangzik Kodálytól a Békesség-óhajtás. Virág Benedek szövege szárnyal: „Béke! Mennyeknek koronás leánya!...jelenj meg/ Már valahára.” A karnagy átszellemült, az iskolaigazgató kihúzza magát. A produkció majdnem hibátlan.

De beüt a baj. A kórus első sorának közepén kereszt lóg egy dundi lányka nyakában.

– Szóvá kell tennem – gyötrődik az igazgató, aki kántortanító volt valaha.

– Mások is láthatták – emészti tovább magát.

Kóróvá hervad, amikor észreveszi, hogy ki áll mellette. De a fiatal karnagy zsidó, hogy mondja meg neki, hogy szedesse már le a lányka nyakából a keresztet. Ez a széplélek amúgy se tenne ilyet. Így meg aztán valóságos tótágas lenne a dolog. De hát éberség is van a világon! Kirohan, tépelődik, aztán mégiscsak hívátja a karnagyot.

– Kedves kolléga, gratulálok, de legyen gondja arra, hogy máskor ne viseljenek testékszereket a kórus tagjai.

3.

1981: a Csiky Gergely Színház bemutatja a Marat/Sade drámát. Eljátszották Nancyban, Metzben, Zágrábban, Varsóban, Gdanskban, Karlsruheban. 1982-ben a belgrádi nemzeti fesztivál fődíját nyerte. Ó, régi szép idők!

1981. december 13-án láttam az előadást. Aznap Lengyelországban Jaruzelski tábornok kihirdette a rendkívüli állapotot. A színpadon Peter Weiss drámája pereg, ahogy azt De Sade márki a charentoni elmeegógyintézet ápoltaival előadatta. A segélykiáltásokba beleborzadok. Működésbe lép bennem a mögöttes szöveg, a mögöttes hang, a mögöttes kép. Aztán temetetlen holtak hevernek a színpadon, s mögöttük megjelenik díszletként a Corvin-köz. A lélegzet elakad, a pördülő kéz is megállna a levegőben.

A színházból hazafelé tartva hallom:

– Vajon huszonöt év múlva Wrocławban előadják ezt a darabot a lengyelek? Jó, ott is lesz hozzá bolondokháza, de hány halott lesz a háttérfotón?

Buszon

1.

Ezen a buszon mindenki mindenkit ismer. Már a megállóban sincs idegen. Lám, most is ott áll az a szépséges fiatal cigányasszony, a város fele tart. Ahogy Illyés mondaná, jó alakja az eleganciája, de egyébként is ad magára.

– Hová? – kérdi tőle egy falubeli.

– Szolariumba – mondja.

– Csak nem? – csodálkozik a másik (meg én is).

– Ha mondom.

Megérzi bennünk a hitetlenkedést.

– Szeretnék barnább lenni – mondja és mosolyog.

2.

Csurig a busz. Befészkeljük magunkat. Balról, jobbról mellettem természetes asszony, az ablak mellett vasutas egyenruhában egy sápadt, álmos leányzó. Nagy érzés közöttük ülni. Faluról falura fakul bennem a fogyókúra gondolata. Bámolni valóak a méreteik. Otthonkájukba alig fér a mellük, a csípőjük, pedig ezt a klasszikus darabot nem topmodelleknek árulják a piacokon. Két willendorfi vénusz! Minden arról mesél rajtuk, hogy a tükörbe már régen nem néznek. Nem nők, feleségek, csak anyák, nagymamák, de azok a helyzet magaslátán. Lábuk előtt kimerült, kiürült szatyrok.

– Tegnap Jákóba voltam – mondja az egyik, aki Margit.

– Én meg Tótiban és Jádon, a Katinknál – vetélkedik Magdus.

– Rétest is vittem a héten az unokáknak Atádra – húzza ki magát a balszélső.

– Én meg Göllében jártam – teszi hozzá a másik. – Otthon meg csak áll a dolog.

Mind a ketten sóhajtanak, bizony így van, de ha már ingyenbe van a busz, utaznak. Menetrend szerint rántják a csirkét, sütik a pogácsát. A mesében még Piroška vitt elemőzsiás kosarat a beteg nagymamának. Nekik vajon visz-e valaki?

3.

Mire a második faluba érünk, ki van merítve a jövés-menés témája. Nagyokat hallgat a két asszony. Érzem, hogy nehezükre esik. Ekkor Margitunk másfelé sodorja a beszélgetés fonalát. A mellette ülő sápadt, sovány, szőke leányzóhoz fordul, akit eddig észre se vettek.

– Aztán van-e már valakid, Andikám?

– Igen – rebegi boldogan a lány. Lesüti a szemét, elpirul, ahogy szokás. Meg is szépül.

– A neten jöttetek össze? – Andika bólint, igen.

In memoriam B. néni

Lázmérés, vérnyomásmérés, gyógyszerek és „hogy aludt a kedves beteg”. Ilyen egy téli reggel a kórházban, ilyen a nyári is. De ez a nap mégis más!

– Jön Bors néni! – hallom innen is, onnan is. A kicsi fekete ápolónő rám kacsint: – Ha hiszi, ha nem, a kedves beteg, Bors Józsefné személyesen. Egyéb-ként meg kell hagyni, rendes népek fekszenek az osztályon. Micsoda seggük van a kertben a macskáknak! Mintha Bors néni el se ment volna.

Már hallom, ahogy Nemes Nagy Ágnes hőse dudorászik a folyosón: „Rengeg erdőn éltem én/, molnár lánya voltam én.” A szobánkban éppen üres egy ágy. Ugyan hova is kerülhetne máshova? S még hogy belép?! Az is lehet, hogy berepül, ahogy a *Bors néni könyvében* áll. Tudnak erről egyet s más – a bűbáj

nővéren és rajtam kívül – a többiek is. Mellőzik a keresztnévét, másét meg használják, mert Bors néni az Bors néni, és nincs tovább.

Végre jön, de nem dalol, nem repül, csak belép. Se apró termet, se pufók arc, kicsi ősz konty se rezeg a fején. Szótlan, fekete, szomorú. Nincs a természetben vesztes, csak ő – mondja a tartása is. Fanyalogva méregeti a gyöngélkedő ágyat. Most azt kéne mondania, hogy: „Mit nekem a hepehupa, / Nem vagyok én setesuta...” De csak úgy árad belőle a keserv. (Nem ok nélkül, de nagyon.) Szürke-fekete kedvének árnyéka átnyúlik az ágyamra. Már tudom, hívhatják ugyan Bors Józsefnénak, de mégsem Balogh Borbála a Báthori utca 3-ból.

Elmélázom, milyen érzés lehet ilyen híres névvel élni? Tőle bizony aligha fogom megtudni. Meg se próbálom. Nem puffantana le, de szemmel verne, ha megkérdezném, emlékszik-e a Bors néni könyvére, a Bóbitára, a Vackorra? Nemes Nagy Ágnesra, Weöresre, Kormosra? De mi végre alázzam meg? Minek? Olyan mindegy már. Elég, ha mi tudjuk a titkát. Csak Júlia-, Romana-, Tiffany-füzeteket vesz a kezébe, és este nyolckor alszik. Én meg bámulom a sötétet, és vigyázom az álmát.

De van remény. A harmadik ágyon fekszik valaki, akiben ott a Bors-néniség. Pici, kerek és mindenkit szeret. Baja, gondja több nála senkinek. Róla elhinném, hogy beszélget a Holddal, hogy kendőjével letörölgeti a képét, aztán meg kézen fogva sétálnak. Ha átmegy a kórházkerten,

jön,

jön,

jön! – nyávognak a cicák. A ginkgófa ága meg lehajlik hozzá.

Metamorfózis